

רחל בילסקי-כהן

הרמת מסך 2000

חשיפה בינלאומית

במרכז סוזן דלל בנובמבר ודצמבר 2000

אירוועי "הרמת מסך - חשיפה בינלאומית" מתקיימים השנה בפעם האחת עשרה במרכז סוזן דלל בתל אביב, מרכז, אשר הפך, בניהולו של יאיר ורדי, למרכז התוסס והמחדש של מחול בארץ. הניהול האמנותי הופקד, זאת השנה החמישית, בידי של ערן בניאל. תענוג לבוא לאולם של מרכז סוזן דלל ולראות אותו מלא מפה לפה באוהבי מחול, וביניהם בני נוער לרוב. לכוריאוגרפים, מהם ידועים ומנוסים ומהם כאלה בראשית דרכם, ניתנים תנאים טובים ליצירה, ובמסגרת "הרמת מסך", לפחות, הם פטורים מקשיים וממכשולים תקציביים ואחרים המקשים מאוד על הפקה של יצירה מקורית. בתוכניות השונות ורקדים הרכבים שונים של רקדנים וניתן לציין בסיפוק רב את רמת הביצוע הגבוהה, מבחינת היכולת הטכנית ויכולת ההבעה המרשימה. הרקדנים עומדים בוודאי בסטנדרטים שרואים היום בסצנה הבינלאומית על בימות העולם.

אשר לכוריאוגרפיות - כצפוי במפעל כזה - כמו שאומרים: "יש ויש". בחלקן הן מעניינות, מקוריות ועשויות בכישרון ובמקצועיות, בחלקן הן בעייתיות, ויש גם כאלה שלמראן מתעוררת תמיהה על שנכללו במסגרת מכובדת וחשובה זאת.

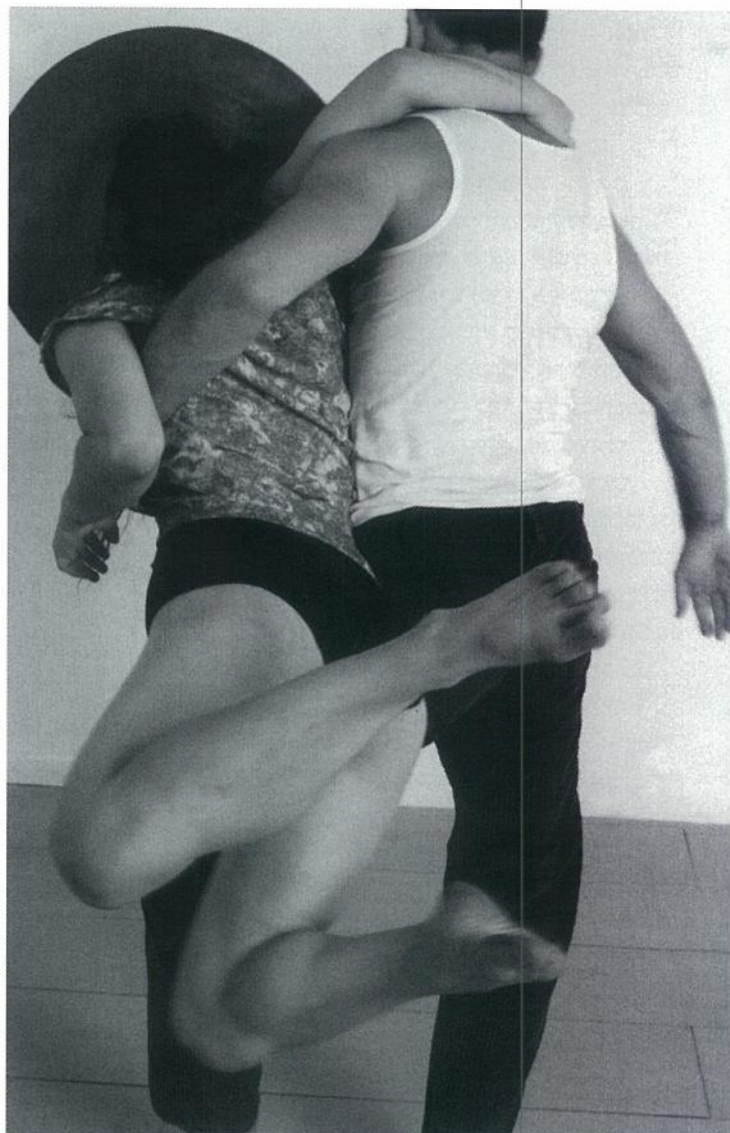
גם ביצירות של "הרמת מסך", כמו במרבית היצירות העכשוויות, אני מתקשה לזהות קשר בין שם המחול ובין מה שעיני רואות על הבמה, וגם דברי היוצרים בתוכניה על היצירה עצמה, לרוב הם פיוטיים, אבל סתומים למדי, ואינם מספקים מפתחות לפיענוח היצירות. אולי מוטב לוותר עליהם, במקום ליצור ציפיות מוטעות.

חלק מן היצירות אינן מתפענחות כלל. אמנם, נכון ומקובל שבמחול העכשווי יצירות תהיינה טעונות ברב-משמעות ובחידתיות, אבל, בכל זאת, רוב הצופים נדרשים גם לתוכן של יצירה ולמשמעויות כלשהן, תהיינה רב-משמעויות ואישיות ככל שתהיינה. הצופה מחפש מפתח להבנה. משיחות עם אנשים בקהל נוכחתי שרבים המתקשים לפענח יצירה ממקדים את תשומת לבם בביצוע, ברמת הריקוד.

מסך 1 (לפרטים מלאים בנוגע לבכורות ראה מדור "בכורות")
"שדות ירוקים" מאת יסמין גודר; You Got To Live מאת שרון אייל; "הלילה של מרילין" מאת רונית זיו; "יעל" מאת יוסי ברג

ב"שדות ירוקים" הבמה זרועה במה שנראה לי כעלי שלכת, או כפרחים נבולים. באמצעות שלוש נשים ושלושה גברים הלבושים בבגדים רגילים באופנה מיושנת, דהויה משהו, גודר יוצרת עולם מוזר ולרגעים אפילו מבעית. נדמה שאנו מציצים לעולמם המופרע של חולי נפש תמהוניים המנותקים מן המציאות של ההווה. התנועות גדולות, מעוותות, ומוגזמות, אפילו "צורחות וזועקות". הדמויות רוקדות לבדן, וגם אחת עם השנייה. אחד הגברים מטפל בחפצים קטנים, אולי צעצועים מימי ילדותו. זהו בועז טרון שהרשים מאוד בגמישות, באינטנסיביות, ובעוצמה של נוכחות. גודר גיבשה ליצירה זאת סגנון תנועות מובהק מאוד, של כיעור מעוצב ותמונת במה שמשתרשים היטב את היצירה. בעולם שהיא בונה אין קומפוזיציות סדורות, כי כאלה אינן מתאימות לעולם של טירוף. יסמין גודר אכן הצליחה "לבנות עולם", וזהו הישג כוריאוגרפי אמיתי.

יצירתה של שרון אייל לא התפענחה לי בכלל, לא באמצעות התנועות, לא באמצעות התלבושות, ולא באמצעות המוסיקה. גם הכתוב בתוכניה לא סייע בידי. על במה לבנה רוקדים שלושה גברים ושלוש נשים ריקוד מוזר ודי מטורף. מדי פעם פורש אחד מהם, יושב בצד על הרצפה, ומסתכל על מי שרוקד. המוזרות נבנית באמצעות התנועות

מימין למעלה: "מחר, מה מחר? אני לא יודע" מאת נעה דר, צילום: תמר לם
 Top right: "Strange. What's strange? I don't know" by Noa Dar, photo: Tamar Lam

מימין: "אנטיופה" מאת לארה ברסק, בביצוע להקת מוזע, צילום: תמר לם
 Right: "Antiope" by Lara Barscq, Muza Dance Company, photo: Tamar Lam

שמאל: "גבר, אשה, סליחה" מאת נימה יעקובי, צילום: תמר לם
 Left: "Sorry Effect" by Nima Jacoby, photo: Tamar Lam

"הלילה של מרילין" מאת רונית זיו בביצוע אנסמבל בת-שבע, צילום: עדי מזן
"Marilyn's Night" by Ronit Ziv, Batsheva Ensemble, photo: Adi Mazan

בלבד, שקשה לאפיין אותן במילים. יש מעט מאוד קומפוזיציות צורניות, התנועות ומהלכי התנועה חוזרים על עצמם מדי פעם, אבל התקשיתי למצוא אחדותיות ביצירה. אולי זאת היתה כוונת היוצרת? הביצוע טוב ושובה עין.

על הריקוד של רונית זיו כתוב בתוכנייה: "תקריב של חלקי בשר, חולצה מיוזעת - וברקע מחזמר". יגעת, חיפשתי ולא מצאתי. היצירה עשויה ממהלכי תנועה מסובכים ומורכבים שהרקדנים אכן ביצעו ביכולת ריקוד גבוהה, אך המהלכים אינם מתקשרים לשלמות אחת.

יש הרבה אלימות, ומעט קומפוזיציה. לי הצטייר עולם מפורק. ואולי זהו עולמה המפורק של מרילין? ארבעת הרקדנים רוקדים מצוין. במיוחד הפליאה ענבר נמירובסקי בביצוע מדויק, חותך וממוקד.

"יעל" של יוסי ברג שונה משלוש היצירות של מסך 1 בשני דברים עקרוניים. ראשית, היא משעשעת ומלאת הומור, ואכן היא עוררה חיוכים ופרצי צחוק בקהל, ושנית, יש בה מפתחות לפיענוח. יש התאמה בין ההצהרה שבתוכנייה: "חברת נשים בין אלימות לשלווה. בין אופנה להתבדלות", למתרחש על הבמה. היצירה נפתחת בתמונת רקדנית יושבת בראוותנות זוהרת על שרפרף גבוה של באריס, לבושה בשמלה אדומה לוהטת. אחר כך, מופיעות נשים לבושות בבגד עליון אפור, אותו הן משילות במהלך הריקוד ומתגלים בגדי גוף באדום עז. הנשים עטורות בפיאות של בלונד זוהר. אנחנו נרמזים לבובות בארבי או ל-dumb blond מסרטים הוליוודיים. בתמונה אחרת, גדושה בהומור שחור, גבר ואשה צמודים רוקדים ריקוד חושני. "אשתנו" מתפרצת לריקוד שלהם, מנסה לשבש אותו ולהפריד ביניהם. היא מטיחה בפני הגבר בתחוננים: "למה עזבת אותי, תישאר, אל תעזוב אותי". סצנה קומית ועצובה גם יחד. יש ביצירה אלימות רבה שמבוטאת בתנועות נמרצות ומהירות, אך יש גם רגעים של רוך, ויש חושניות. היצירה מורכבת מקטעי אוניסונו, דואטים וטריו, והיא מסתיימת בסולו נהדר של מיה ויזר בקדמת הבמה. פרקיה השונים של היצירה מתחברים היטב לשלמות אחת. הקולאז' המוסיקלי מורכב, בין השאר, ממוסיקת מועדונים קצבית וממוסיקה שמאלצית הוליוודית. אכן יצירה עשויה היטב, מרתקת ומקורית.

מסך 5 I feel funny today מאת יסמין גודר;
"אנטיופה" מאת לארה ברסקי; "מוזר. מה מוזר? אני לא יודע. אני לא יודעת למה אתה מתכוון. באמת? כן. מה?" מאת נעה דר

בפתחת המחול של גודר רואים בירכתי הבמה אשה לבושה בשמלה אדומה יושבת בכורסה וסורגת בצמר אדום. רחוק ממנה בימין הבמה גבר ואשה בבגדי יום יום בצבעים שקטים של חרדל וצהוב. בני הזוג, הגבר והאשה, רוקדים את הזיכרונות של מה שהיה ביניהם בעבר, ואת מה שיש ביניהם בהווה. זהו קשר סבוך, בעייתי. הם מגששים לבדוק ולמצוא זה את זה. התנועות לא מקושרות, מפורקות מאוד, מפורטות מאוד, מדויקות מאוד וגמלוניות

משהו. אין כמעט חזרות. זהו דואט מצויץ ומרשים, מלא המצאות תנועתיות שמבטא היטב ובאופן די מבעית מהות של קשר בעייתי. בני הזוג, ובמיוחד האשה, איריס ארז, מפליאים בביצוע מדויק ורב הבעה של תפקידים תובעניים ביותר. המוסיקה גם היא מוזרה ומשרתת היטב את ההבעה התנועתית. ההמשך תמוה, ולא התפענח לי כלל. פשוט הלכתי לאיבוד. הנה תיאור של מה שראיתי: למוסיקה של ממבה נכנסת אשה בבגד נוצץ, חיוך על שפתיה, והיא רוקדת ריקוד די מפתה. האיש מתקרב לאשה באדום שקמה מן הכורסה ואוכל את הצמר האדום שלה. לסיכום, עבודה מוזרה שאכן מיטיבה להביע מוזרות אבסורדית. לדעתי החלק הראשון מצויץ וההמשך בעייתי.

ציטוט מן התוכנית על "אנטיופה": "בעולם חדש, חרב והרוס, אשה/פיה מלוכלכת, חנוקה ונואשת עוברת תהליך של אבולוציה." ברקע מוקרן תצלום של יער. אשה בבגד חום רוקדת בטירוף, ממש משתוללת. אשה אחרת נכנסת ומנסה להרגיע אותה. עוד חמש נשים מצטרפות לריקוד. הריקוד לכל אורכו טעון במתח עצום. כמו ברק שטעון במתח חשמלי גבוה וחוזר ומתפוצץ בכל פעם מחדש. המוסיקה מזכירה גם היא רעמים וברקים ומשתלבת היטב עם ההתרחשות התנועתית.

התנועה עשירה ומעניינת והסגנון אחיד ומגובש היטב. כך גם הקומפוזיציה ויחסי התנועה בין הדמויות. יפה בעיני גם הניגוד בין האוירה, שהיא כל הזמן על סף פיצוץ, ובין הצבעים החומים הנייטרליים של השמלות. כך כל ההבעה נובעת מן התנועה עצמה.

יצירתה החדשה של נעה דר מרתקת ומקצועית כיצירותיה הקודמות, אך יש בה חידוש מקורי ונועז. העבודה היא שילוב בין טקסט שמושם בפי שחקן, ובין ריקוד. המיוחד שבשילוב הזה הוא בטקסט הרפלקסיבי: האיש שמתבונן בריקוד מדבר תוך כדי ההתבוננות על עצם המהות של אמנות המחול. הוא מדבר עם עצמו, אל הקהל, וגם פונה בשאלות אל הרקדנית: האם מצב הריקוד העכשווי כאמנות הוא רע? מה עושה הגוף? מה הוא מנסה לעשות? מה אפשר של כל זה? האם בחורה שזזה על הבמה יכולה להיות אבסטרקטית? על מה את חושבת כשאת רוקדת? האם מה שרואים בריקוד מתחבר ביחד? מה הפוטנציאל ברקדנית שרק עומדת ולא זזה? ועוד כיוצא באלה שאלות. כל השאלות שהמתבונן מעלה הן סוגיות שבלב הדיון האסתטי והעיוני על אמנות המחול, אך בעוד שבספרים ובמאמרים מלומדים הן נידונות לרוב בלשון גבוהה, מקצועית ומסובכת, הרי כאן הן נשאלות ונענות בלשון פשוטה ובהירה וגם בעמקות וביושר. הישג חשוב ומרשים כשלעצמו. הדיבור מתובל בהומור חניני.

השותף השני ביצירה הוא הריקוד. יש רקדנית עיקרית ושלושה נוספים. הרקדנית רוקדת ריקודים שונים, בסגנונות שונים, ובכל פעם היא נעלמת מאחורי פרגוד וחוזרת בתלבושת אחרת המתאימה לסגנון הריקוד. הריקודים הם הרקע והמקור לשאלותיו של המתבונן. מדי פעם יש שיחה בין המתבונן לרקדנים, אך ברור שאמנותם של הרקדנים היא התנועות, וזאת של המתבונן - המילים.

מרכיב המחול ביצירה עתיר המצאות, וגם משופע בהומור. הריקוד דורש וירטואוזיות ריקודית ומבוצע היטב. עבודה נועזת, מקורית ועמוקה. נצפה בכליון עיניים לחלקים הנוספים של היצירה הצפויים בשנת 2001.

מסך 6 - נשים יוצרות - חלק ב'

Media Luna מאת מיכל נתן; "בשמחה תמיד" מאת רננה רז, "גבר, אשה, סליחה - Sorry Effect" מאת נימה יעקובי

בהופעות שונות הראתה מיכל נתן שהיא רקדנית פלמנקו טובה ומקצועית מאוד, הבקיאיה היטב בחוקי הסגנון. אך הניסיון שלה לפרוץ

את סגנון הפלמנקו ולהנות מחירות יצירתית לא עלה יפה. נתן מנסה לשלב ריקוד פלמנקו עם ריקוד עכשווי מהסוג הריאליסטי, וביצירה הזאת שני אלה פשוט אינם משתלבים. חמש הנשים פורצות את גבולות הפלמנקו המסוגנן והמוקפד בו הלהט הפנימי עצור בכבלים של איפוק. הן גולשות לצירוף בנאלי ובלתי מעניין של פעולות דרמטיות מוחצנות עם תנועות יומיומיות - לובשות מעילי גשם, מעשנות, משפשות את הרגליים הכואבות, מתירות את השיער מכבליה של התסרוקת המסורתית ומפזרות אותו בגדרנות חושניות. גם המוסיקה פורצת את חוקי סגנון הפלמנקו אל שילוב של גיטרה מסורתית עם מוסיקה אלקטרונית, בביצוע חי על הבמה.

אם תרצו, קראו למה שנוצר, אקלקטיות פוסטמודרניסטית, אני ראיתי זאת כשעטנו שלא עלה יפה.

היצירה של רננה רז היא סיפור על ילדה שמגלה את הדת. את הטקסט כתבה רננה רז, ומשובצים בו ריקודים שהיא חיברה. הילדה חיה, כנראה, בארצות הברית בקהילה רפורמית. מן המונולוג המוצג אנו למדים שלילדה יש אם שהיא רבנית. הילדה עולה לתורה כבת מצווה, חובשת כיפה, מתעטפת בטלית, ואף אומרת קדיש. היא מדברת על החשיבות של הכוונה שבלב, ועל עבודת האלוהים מתוך אהבה ושמחה. אבל המלל הוא רדוד ובנאלי עד כדי מבוכה, וכך גם הסיפור ומוסר ההשכל. חבל שאין ביצירה יותר ריקוד כי שני קטעי הריקוד שבה הם ריקודי שמחה תמימים וחסרי יומרה, ורננה רז רוקדת אותם בקלילות ובחן. אם נראה את היצירה כפרודיה על שוויון האשה בזרם הרפורמי בארצות הברית - כי אז היצירה נעדרת הן שניות והן מימד של הגזמה שמתבקש בפרודיה. האפשרות השנייה היא, ואני מניחה שזאת היתה כוונת היוצרת, להתייחס אל היצירה כאל אמירה רצינית על המצווה של עבודת האל מתוך שמחה; במקרה זה, התוצאה רדודה, חסרת כל תחכום ועומק, כן, ממש מביכה. אולי בהקשר צפייה אחר, למשל בשעת סיפור לילדים במרכז קהילתי יהודי בעיירה כלשהי בארצות הברית, יש ליצירה זאת מקום.

בתמונת הפתיחה ביצירתה של נימה יעקובי ניצבת הרקדנית לבושה בשמלה ארוכה לבנה במרכז הבמה ומעליה תלוי מיקרופון. היא מדברת לתוך המיקרופון. המילה "סליחה" חוזרת שוב ושוב, אך היא מהדהדת ועוברת טרנספורמציות צליליות שונות דרך המיקרופון. כך היא מובנת כפשוטה, אך העיבוד מעניק לה גם איכויות צליליות שיוצרות אוירה וציפייה לבאות. גם בהמשך נהגות מילים ונשמעים משפטים פשוטים וטעונים רגשית, שנאמרים בין גבר לאשה, כמו: "תגיד לי משהו... תגיד לי לעצור... לשבור... לשבור... תראי מה גרמת לי לעשות" - מילים הנטענות על ידי העיבוד הצלילי במשמעויות נוספות.

בהמשך נצפה בריקוד של גבר ואשה באדום שביניהם מערכת יחסים רבת פנים: חושניות ארוטית, דחייה ומשיכה, אלימות ורוך. האשה בלבן רוקדת איתם, נכנסת ביניהם ומעצימה את תסבוכת היחסים. המיוחד והיפה בעבודה הזאת הם, ראשית, תמונת במה יפיפייה, דימויים חזותיים יוצרי אוירה, אך חידתיים. למשל, המצילה הגדולה והנוצצת שתלויה בירכתי הבמה, ובהמשך תשמש ככובע ענק. נזכרתי בתיאטרון היפני בו חפץ אחד, למשל מניפה, משמש בפונקציות ובמשמעויות רבות.

לנימה יעקובי, האשה בלבן, נוכחות בימתית מרתקת ומיוחדת בזכות קומתה הגבוהה והדקיקה, בזכות ריכוז פנימי שמקרין החוצה. חבל שלא הועידה לעצמה תפקיד ריקודי ארוך יותר ביצירה.